

Resultatrapport Fas 2 pilotprojekt särskola

Version: 1.2 För spridning

Resultatrapport Fas 2 pilotprojekt särskola

2020-11-09

Innehåll

1.	Inledning.....	4
2.	Metod	4
2.1	Resultatsammanställning	5
3.	Fokusgrupper med personal.....	5
3.1	Grundsärskola.....	5
3.2	Gymnasiesärskola.....	8
4.	Fokusgrupper med elever	10
4.1	Gymnasiesärskola.....	10
4.2	Grundsärskola.....	13
5.	Avslutande kommentarer	15

1. Inledning

Elevundersökningen *Liv & hälsa ung* har genomförts i Örebro läns kommuner sedan år 2005. Kommunernas särskoleelever har inte haft möjlighet att delta genom en anpassad undersökning och det har sedan länge funnits en efterfrågan om att inkludera och synliggöra dessa elever i den epidemiologiska bevakningen. Syftet med detta pilotprojekt är att stärka kunskapen om målgruppen och särskoleverksamheten samt identifiera vad som krävs för ett väl fungerande införande av *Liv & hälsa ung särskola* inom ramen för ordinarie *Liv & hälsa ung* undersökningar i hela Örebro län.

Pilotprojektet delas in i fem faser:

1. *Omvärlds-, intressent- och målgruppsanalys.*
2. *Förstudie med målgrupp och personal.*
3. *Utformande av undersökningsmaterial samt arbete för att nå ökad förståelse i målgruppen och förankring med stödpersonal.*
4. *Pilotundersökning i deltagande skolor.*
5. *Utvärdering av genomförande.*

Fas 2 och 3 genomförs parallellt under hösten 2020. I denna resultatrapport sammanställs resultaten av de fokusgrupper som har varit huvudfokus under fas 2.

2. Metod

Projektets andra fas, *Förstudie med målgrupp och personal*, har som mål att genom en kvalitativ metod öka den direkta kunskapen om målgruppens och personalens behov, önskemål och erfarenheter samt verifiera resultaten från fas ett. Stora delar av projektets tredje fas med utformande av undersökningsmaterial (främst enkätfrågorna) har genomförts parallellt med planeringen av fas 2 då enkätutkast och metodbeskrivning utgjort grunden för samtalen vid fokusgrupperna.

Region Örebro län tog inledningsvis fram en grundplåt till särskoleenkäten med utgångspunkt från den ordinarie *Liv & hälsa ung* enkätens frågor. Vid arbetsgruppsmötet den 12 augusti påbörjades arbetet med att utveckla frågorna och arbetet fortsatte därefter i mindre grupper. Parallellt planerades arbetet inför fokusgrupperna med elever och personal. Även de samtalsguider som använts vid fokusgrupperna har arbetats fram i mindre grupper och därefter stämts av vid möten i hela arbetsgruppen.

Projektets tredje fas beräknas att avsluta i december 2020 då allt undersökningsmaterial ska ha tagits fram utifrån kunskaperna från fas 1 och 2.

2.1 Resultatsammanställning

Projektets andra fas, *Förstudie med målgrupp och personal*, innefattade fyra olika fokusgruppstillfällen som alla genomfördes under vecka 41 och 42. Nedan följer en sammanfattning av det som kom fram vid dessa tillfällen. Först sammanfattas fokusgrupperna med personalen och därefter elevgrupperna. I slutet av dokumentet finns avslutande kommentarer som övergripande summerar vad arbetsgruppen tar med sig till nästa fas i projektet.

3. Fokusgrupper med personal

Fokusgruppernas deltagare fick, cirka en vecka innan genomförandet, ta del av bakgrunden till projektet, projektets syfte och mål samt resultaten från Liv & hälsa ung 2020. Ett utkast till enkätfrågorna mejlades även ut till deltagarna som de fick i uppdrag att läsa igenom för att kunna komma med kommentarer och feedback vid fokusgruppstillfället. Gruppen fick även ta del av en demo på hur en digital enkät skulle kunna se ut samt en pappersversion av enkäten.

3.1 Grundsärskola

Den första fokusgruppen gjordes med personal som arbetar inom grundsärskolan. Fokusgruppen hölls på eftermiddagen den 5 oktober 2020 mellan klockan 15-16:30. Deltog gjorde sex personer med funktioner så som specialpedagog, speciallärare, lärare och elevassistent. Samtalsledare för fokusgruppen var Linda Bååk, Fredric Welander var sekreterare och deltog från projektets arbetsgrupp gjorde även Sofie Hedberg från Örebro kommun och rektor på den aktuella skolan.

Resultat

Särskoleeleverna på skolan genomför få enkäter per år. Personalen ser dock att eleverna gärna vill vara delaktiga i frågor som berör dem. Trygghetsenkäten genomförs kontinuerligt på skolan av trygghetsteamet. Personalen tycker att en bra enkät inte får vara för omfattande och ska innehålla relevanta frågor för eleverna. Det är även viktigt att svarsalternativen utgår ifrån samma system genom hela enkäten så eleverna känner igen sig. De flesta elever har arbetat med *Widgits* så detta kan vara bra verktyg att använda vid frågorna. Viktigt är även att det är samma grupp vuxna som ställer frågorna varje gång och inte olika. När det är samma lärare som genomför enkäterna blir oftast samtalet med eleverna bättre. Beroende på vilken relation eleven har med den vuxne så kan man även få olika svar från eleven. *-Vissa elever vet ibland vad vi vill höra och fyller i vad vi vill att de ska svara.* Personalen tycker dock att enkäter överlag är svåra att genomföra med deras elever då de har svårt att fokusera under en längre tid och blir lätt uttröttade. Det är även svårt att svara på enkäter rent funktionellt. *-Vissa elever läser med öronen.* Många av särskoleeleverna har också en lägre mental ålder och behöver ofta mycket hjälp med att förstå frågorna.

När det gäller formatet på enkäten tror de flesta i personalgruppen att en digital version skulle passa eleverna bäst. Många elever har lättare att peka på en skärm än att fylla i en pappersenkät för hand. Bra är om eleverna inledningsvis kan välja vilken typ av stöd de vill ha i enkäten t ex *endast text* eller *text med Widgits stöd* eller *talsyntes*. - *Använd gärna en riktig röst vid uppläsning av frågorna och inte en digital (talsyntes)*. Betydelsefullt är även att enkäten inte blir för snårigt utformad då den kan bli svår att svara på för eleverna. – *Det får inte bli för mycket "lullull"!* Att dela upp enkäten i flera delar med färre frågor i varje del är ett måste, tycker personalgruppen. Antalet frågor i varje del får heller inte vara för många. Vissa elever klarar av att svara på flera frågor medan andra elever kan svara på max fyra frågor. Enkla frågor är såklart lättare att svara på t ex *Är du tjej eller kille?* medan andra kan vara svårare t ex i *Vilken kommun bor du i?* Vissa elever vet inte vad en kommun är. Återigen är syftet med frågorna viktigt, frågor som inte är relevanta kan tas bort.

När det gäller det praktiska genomförandet så tycker gruppen att det kan bli svårare att genomföra en pappersenkät med eleverna då detta kräver mer planering och förberedelsetid. En digital enkät med inloggningsuppgifter som skickas ut till elevernas mejladresser skulle underlätta de praktiska förberedelserna. Förberedelserna på skolan skulle även kunna underlättas av att lärarna kan få ut material med information om undersökningen och frågorna innan genomförandet. Detta material kan bestå av texter och länkar till de områden vi kommer att ta upp i enkäten. Om alla lärare får samma material så kan de utgå från dessa när de förklarar för eleverna och då får eleverna höra samma förklaring. Viktigt att syftet tydligt framgår så att personalen kan informera eleverna om att undersökningen är ett sätt för dem att påverka t.ex. skola och skolmiljö.

Personalen tror att de fyra utvärderingsfrågorna i slutet av enkäten skulle fungera bra för eleverna för att utvärdera deras uppfattning av genomförandet. För att följa upp personalens tankar kring genomförandet kan vi skicka ut våra utvärderingsfrågor till dem via mejl.

Konkreta åtgärder/rekommendationer

- Använd så enkelt språk som möjligt i enkäten. Raka frågor.
- Använd *Widgits* för att förtydliga.
- Tänk till hur ni använder ordet *Brukas*= vad menar vi då? Hur lång tid tillbaks ska eleven tänka? Svårt att fråga om tid bakåt. Allt blir i stunden för våra elever. Även svårt att tänka framåt för eleverna.
- Skalfrågor kan vara bättre att använda. Eleverna är vana att arbeta med skalfrågor mellan t.ex. 0 och 10. Bilden av skalan gör det lättare att känna igen sig. KAT-kittet används även för att identifiera känslor hos eleverna.

- Frågan: *Tycker du om dig själv?* Är svår. Alternativ: *Tycker du om dig?*
- Att ha *Oftast* och *varje dag* i samma svar blir förvirrande för eleverna, likaså *sällan* eller *aldrig*. Ha hellre ett alternativ i varje svarsalternativ.
- Ordet *tandhälsa* kan vara svårt, Alternativ: *Borstar du tänderna varje dag?*
Svar: *ja oftast nej*.
- Liknande tänk angående *Brukar du äta frukost varje dag?* Svar: *ja oftast nej*
- Frågan: *Känner du att du kan lita på någon av dina föräldrar när det verkligen gäller?* Alternativ: *Kan du lita på någon av dina föräldrar när det gäller viktiga saker?*
- Ett *ja* är inte alltid likställt med en glad gubbe (exempel den hypotetiska frågan ”Har din katt dött?”). Tänk till vid nyttjandet av bildstöd.
- Vissa svarsalternativ är svåra. Ta bort ord som *sällan*, *varken*, *ofta*.
- *Känner du att dina lärare lyssnar på dig?* Ordet *Känner* kan vara svårtolkat för eleverna. Alternativ: *Är du lugn? Lyssnar dina lärare på dig?*
- Frågan: *Hur många dagar äter du skollunchen en vanlig vecka?* Alternativ: *Äter du mat i skolan? Ja Ibland Nej*. Svårt för eleverna med ”hur” i början, kan börja tänka i banor av med munnen, med händerna osv. alltså kring hur hen äter.
- Frågan: *Vet du vad du behöver kunna för att nå målen i skolan?* Alternativ: *Vet du vad du ska lära dig i skolan?*
- Begreppet *FNs Barnkonvention* är en bättre formulering än den i utkastet.
- Frågan: *Är det lugnt i klassrummet så du kan koncentrera dig?* Kan ha dubbla betydelser. Även om det är lugnt i klassrummet har vissa svårt att koncentrera sig. Alternativ: *Är det lugnt i klassrummet när du har lektion?*
- Frågan: *Hur mår du rent allmänt?* kan vara svår att förstå. Ordet *Rent* kan associeras till att vara renlig och tvätta sig. Alternativ: *Hur mår du oftast?*
- Ta bort *Längd* och *vikt* frågorna. Svåra att svara på för eleverna.
- Frågan om *Framtiden* kan vara svår, även svarsalternativen. Alternativ: *Hur tror du att det blir för dig när du blir vuxen?* Svar: *Jag tror det blir bra .osv*
- Frågan: *Hur ser du på framtiden för världen?* Alternativ: *Hur tror du det kommer vara i världen när du blir vuxen?*

3.2 Gymnasiesärskola

Den andra fokusgruppen gjordes med personal som arbetar inom gymnasiesärskolan. Fokusgruppen hölls på eftermiddagen den 13 oktober 2020. Personalen som deltog kom från skolans fyra nationella program samt individuella programmet. Det var fyra pedagoger och tre elevassistenter som deltog i samtalet. Samtalsledare för fokusgruppen var Linda Bååk, Kristin Adamsson var sekreterare och deltog från projektets arbetsgrupp gjorde skolans kurator.

Resultat

Eleverna på den aktuella gymnasiesärskolan genomför väldigt få enkäter, i snitt en om året. Personalen lyfter att det är viktigt att enkäten är lätt och tydlig för eleverna. Exempel där tidigare enkäter inte har fungerat bra är då elever valt bara ”sura gubbar” som svarsalternativ för att eleven har en dålig dag, svarat nej på allt för att nej var markerat med röd färg vilket var elevens favoritfärg osv. Personalen lyfter att det finns en risk att enkäten fylls i slentrianmässigt om det inte finns vuxenstöd i närheten. I anknytning till detta föreslogs av en lärare att en metod för att motverka detta och samtidigt kunna hjälpa eleverna med förståelsen för frågorna är om läraren leder eleverna genom enkäten som en lärarledd lektion. Eleverna skulle besvara enkäten själva men läraren skulle gå igenom en fråga i taget och kunna besvara frågor och sammanhangsförklara samt se så att alla var med innan uppläsning av nästa fråga. Flera i gruppen instämde i att det borde vara ett bra sätt dels för att få genomgången av svåra begrepp i direkt anknytning till frågan men också för att motverka att en elev ”bara klickar igenom alla frågor”.

Gruppen är enig om att digital enkät är lättast då den ger större möjligheter att elevanpassa enkäten. Det som används mest i elevgruppen just nu är Widgits. Många i elevgruppen är även i behov av teckenstöd. Det framförs en önskan om att kunna välja bildstöd som även kompletterats med teckenstöd. Det är även viktigt att det finns möjlighet till uppläsning/talsyntes. Även bildstöd med text är ett alternativ som önskas samt möjligheten till att välja endast text.

”Jag vill ha förberedelsematerial med syfte som man kan ta upp med eleverna där det står varför man ska fylla i enkäten och en bakgrund”

Personalgruppen anser sig behöva ha förberedelsematerial minst två veckor innan enkäten ska börja fyllas i. Materialet behöver vara lättförtåligt och om det ska vara exempel på hur statistiken kommer att redovisas så behöver det vara enkelt/tydligt illustrerat med symboler för att bli förståeligt för eleverna.

Det är bra om det i förberedelsematerialet finns med ordförklaringar så att alla elever får samma förklaring av ordet. Det finns annars en risk för att det blir olika

förklaringar och att frågorna därmed tolkas olika. För att minska tolkningsutrymmet föreslås åter samma lösning som tidigare att läraren läser frågan och förklarar eventuella ord och sedan fyller eleverna i sitt svar. Det är viktigt att eleven känner sig trygg och vågar fråga om hjälp om det är en fråga som är svår att förstå. Personalen tror inte att risken är så stor att man vill svara socialt rätt utan anser att risken att eleverna inte förstår frågorna och svarar på måfå är högre. Det är väldigt viktigt att eleven förstår att enkäten är anonym och känner sig trygga med att pedagogerna finns för att hjälpa till att förstå ord och vara ett stöd till att förstå frågan men att de inte är med när eleven väljer sitt svar.

”Eleverna har stora svårigheter att hålla koll på sina inloggningar på datorn”

Praktiskt runt enkäten så föredrar gruppen alternativet med kort för inloggning. De upplever att eleverna har svårt att komma ihåg inloggningsuppgifter och alla elever har inte egna mail adresser utan det skapas en mailadress i Letwebb vid behov.

Det är viktigt att eleverna får information om enkäten på ett motiverande sätt så att de förstår vad svaren kan leda till och hur deras svar kan hjälpa dem att få det bättre. Pedagogerna tror att det finns en risk i att flera elever väljer bort att svara om de får höra att det är frivilligt att besvara enkäten. Viktigt att eleven får en annan aktivitet eller uppgift i klassrummet om de inte fyller i enkäten.

Allmänna reflektioner om enkäten är att den behöver vara uppdelad i flera delar för att inte blir för lång. Många frågor behöver formuleras om och förenklas med enklare ord. Önskvärt är färre svarsalternativ och fler frågor med bara ”ja” eller ”nej”.

En reflektion som kom på frågan *”Hur trivs du i skolan”* var att svaret beror på hur just den dagen eller närmaste veckan varit. Det kan vara bra om det förtydligas att det är över hela året. Blir det för detaljerat är det i stället risk för att det negativa förstoras och att det blir ett negativt svar enkom av den anledningen.

I sista informationsdelen om vart eleven kan vända sig så föreslår pedagogerna att lägga till mentorer och lärare.

För att få återkoppling på enkäten ser gruppen ett fysiskt möte som det bästa alternativet både för att inhämta synpunkter från personalen och från eleverna.

Konkreta åtgärder/rekommendationer

- Förenkla frågorna så mycket som möjligt och ta bort alla onödiga ord.
- Minska antalet svarsalternativ där det går.
- Se över möjligheten att komplettera bildstödet även med teckenstöd.
- Använd Widgits som bildstöd.
- Se över möjligheten till lärar-inlogg för att kunna genomföra klassgenomgång med enkäten.
- Skicka ut stödmaterial minst två veckor innan enkäten ska genomföras.
- Använd kort för inlogg till enkäten snarare än utskick via mail.
- Återkoppla resultatet från pilotenkäten med fysiska möten/fokusgrupper.

4. Fokusgrupper med elever

Inför fokusgrupperna med eleverna uppdaterades enkätutkastet utifrån arbetsgruppens erfarenheter från fokusgrupperna med personalen. I dessa fokusgrupper följde vi samtalsguiden som skiljde sig åt mot den som användes med personalen. Till eleverna var det mer fokus på förståelsen av enkätfrågorna och mindre fokus på upplägget av genomförandet. Fokusgrupperna genomfördes parallellt och ordningen på frågeställningarna i samtalsguiderna var olika för de två grupperna. Detta för att säkerställa största möjliga bredd i händelse av att alla frågor inte skulle hinna diskuteras i båda grupperna. Enkätutkastet skickades inte ut till eleverna innan fokusgruppen utan eleverna fick se enkätutkastet på plats.

4.1 Gymnasiesärskola

Fokusgruppen med gymnasieelever genomfördes i en klass på ett nationellt program med elever i årskurs 1-2. Fokusgruppen hölls på morgonen den 15 oktober 2020. Det var inbokad två timmar med avbrott för fikapaus och rörelsepaus men fokusgruppen avslutades något tidigare. Nio elever deltog tillsammans med klassens ordinarie elevassistent och lärare. Samtalsledare för fokusgruppen var Linda Bååk, Lilians Ivarsson-Sporrong var sekreterare (ingår ej i arbetsgruppen, tog sig an rollen på grund av sjukdom) och deltog från projektets arbetsgrupp gjorde även en av skolans specialpedagoger. Upplevelsen var att det var svårt för eleverna att diskutera frågorna i grupp. Ett flertal av frågeställningarna har bäst besvarats med hjälp av handuppräckning där eleverna har fått blunda för att kunna lämna sitt eget svar. Enkätutkast och annat material lämnades efter fokusgruppen över till den elevassistent som deltog. Både elever och personal inbjöds att i efterhand höra av sig med tankar, idéer eller frågor.

Resultat

Eleverna har besvarat enkäter tidigare, både på papper och digitalt, men har svårt att sätta ord och ge exempel på vad de upplevt som bra och dåligt med tidigare enkäter. En av killarna säger att han svarat på en enkät i skolan där det var frågor om idrotten, ”*Jag kände mig lite bra*”, och en annan kille nämnde att det han tyckt varit dåligt med en enkät var när det var frågor som han inte förstod. På en följdfråga hur han gjorde då så svarar han att han svarade någonting ändå. Eleverna tycker att det fungerar bra att svara på en enkät både på papper och digitalt men lyfter främst fram fördelar med att svara digitalt.

”Papper känns tråkigt – lättare att nån läser upp frågorna” (kille)

”Man klicka.. det funkar bra.. lättare att svara på dator” (tjej)

”Jag är redan trött – jag kom nu” (efter tio minuter, kille)

I anknytning till den sista kommentaren pratade vi om vår idé att dela upp enkäten i flera delar som skulle besvaras separat för att det inte skulle bli så många frågor på samma gång. De elever som gav en kommentar tyckte att det var en bra idé. Ingen av eleverna i den här klassen använde själva bildstöd så för dem spelade det ingen roll om detta fanns i enkäten eller inte. Det var ingen elev som gav uttryck för några tankar kring hjälp-jag/assistent eller hade andra tankar och idéer kring genomförandet, utvärdering och återkoppling av resultat.

Vi visade frågorna i enkät del 1 som har rubriken ”dig och din hälsa”. Ingen elev ger uttryck för att frågan ”hur mår du oftast” skulle vara svår att svara på utan de elever som uttrycker sig menar att de skulle kunna svara på den frågan. Angående frågorna om fysiska besvär och känslor så uttryckte de som gav sin åsikt att de skulle föredra svarsalternativen ofta, ibland eller sällan före ja eller nej. Frågan om självförtroende/självkänsla uppfattades som eleverna som möjlig att besvara men även där föredrog de att inte bara kunna välja mellan ja och nej; ”*Man kan lägga till ibland*”. Frågorna kring framtiden uppfattades som att de kunde vara svåra att svara på men inte utifrån frågeformuleringen utan beroende på om man tänkte på framtiden eller inte vilket varierade i gruppen. Eleverna visste vad andfådd och svettig var och några elever tränade eller hade tidigare tränat fotboll på sin fritid.

Frågeblocket kring ANT var den del av enkäten där eleverna tycktes ha lättast att ge uttryck för sina åsikter kring frågorna. Många nickade att de tidigare fått frågor kring alkohol och att de kände igen begreppen och de exempel som togs upp. Konkreta inspel till gruppen var att ha kvar e-cigarett, vape och vattenpipa på frågan om att röka och att komplettera frågan om narkotika med ”gräs” som ytterligare ett exempel. Eleverna uppger att det enligt deras mening skulle passa att ställa dessa frågor även till eleverna på högstadiet.

I enkätdelen om skolan är svarsalternativen till frågan ”hur trivs du i skolan” bra, okej samt dåligt. Eleverna tyckte att svarsalternativet okej funkade och de uppfattade det som någonting mittemellan bra och dåligt men en elev sa att ibland kanske är ett bättre svarsalternativ än okej. I den här klassen så hade alla elever hört talas om Barnkonventionen så den frågan såg de inte några problem med att besvara. Även frågan om hur man tar sig till skolan tyckte de gick bra att svara på och att alla svarsalternativ som behövdes fanns med. När det gällde att resa kollektivt så var det olika om det benämndes ”Länstrafiken”, stadsbuss eller bara buss. Frågan om att känna gemenskap med hela skolan tyckte de var svår att svara på med anledning av att pandemin inneburit hemarbete för övriga elever. Sexuella trakasserier var ett begrepp som alla elever hade hört och ingen uttryckte att det var en svår eller konstig fråga.

Den sista enkätdelen som visades upp berörde hemma och på fritiden och eleverna var då mycket trötta varför endast ett fåtal frågor ställdes. Alla elever i gruppen visste var deras föräldrar var födda och tycktes förstå begreppet allmän plats med de exempel som gavs. Ett förslag från elevassistenten som deltog var att lägga till på väg till/från bussen bland exemplen.

Konkreta åtgärder/rekommendationer

- Att dela upp enkäten uppfattades dels av eleverna som en bra idé. Även upplevelsen av genomförandet av fokusgruppen pekar på att det är en god idé att inte försöka få eleverna att svara på frågor som spänner över ett mycket stort ämnesområde vid samma tillfälle. Att det blir möjligt att välja stöd samt att endast en fråga i taget visas med en digital enkät upplevs även det som fördelar utifrån erfarenheterna från fokusgruppen.
- Svarsalternativen ofta, ibland eller sällan föredrogs framför ja eller nej på frågorna om känslor och besvär.
- ANT frågorna kan ställas även till eleverna i högstadiet och förståelsen för frågorna upplevs som god. Lägga tills gräs som exempel på narkotika?
- Oklart om okej är ett bra svarsalternativ på frågan om man trivs i skolan.
- Lägga till på väg till/från bussen bland exemplen om allmän plats.

4.2 Grundsärskola

Fokusgruppen med elever från grundsärskolan genomfördes 16 oktober mellan klockan 11.15-13.15. Sju elever och två elevassistenter deltog. Samtalsledare för fokusgruppen var Kristin Adamsson från Karlskoga kommun, sekreterare var Sofie Hedberg från Örebro kommun och från arbetsgruppen deltog även skolans specialpedagog.

Resultat

Eleverna som deltog i fokusgruppen berättade att de inte svarar på enkäter på deras nuvarande skola, någon elev hade gjort det på tidigare skolor. Eleverna tyckte att det var bättre om boendefrågan var uppdelad i två, snarare än att den är en fråga men hade svårt att förstå och besvara frågan även uppdelad. När det står ”stora bråk” i en efterföljande fråga tänker eleverna att det är bråk med fysiska slag. Ett förslag på svarsalternativ som framkom var ”kanske småbråk ibland”.

Begreppet ”påverka” var svårt att förstå för ungefär hälften av gruppen. Ingen i gruppen visste vilka det är som bestämmer i kommunen. Det fanns också frågetecken kring vad man som elev skulle kunna påverka i kommunen. Begreppet ”allmän plats” var svårt att förstå för en del elever men de exempel som fanns i enkäten om vad som kan vara en allmän plats tyckte eleverna var bra. Eleverna gav egna exempel på vad som kan vara otryggt på internet; *”Ja, det kan vara otryggt, till exempel Snapchat och Instagram. Man kan bli utnyttjad av till exempel nakenbilder.”*

Eleverna förstår begreppen ”mobbing” och ”kränkning”, de vet vad sociala medier är och har exempel på vad kränkning via sociala medier kan vara. Vissa vet vart de ska vända sig om de skulle bli illa behandlade och vissa vet inte. Några elever uttryckte att de vet vad psykiskt illa behandlad betyder och en elev förklarade innebörden med egna ord; *”Att det är påfrestande för huvudet.”*

Eleverna tyckte att det är viktigt att alla, även de, ska få svara på ANT-frågorna. Deras upplevelse är att de flesta av klasskompisarna vet vad narkotika, spice etc. är.

Frågan om hur de trivs i skolan är lätt för eleverna att svara på. Svaret ”okej” betyder för eleverna att det varken är bra eller dåligt, att det är okej, att okej är nästan samma sak som kanske. Eleverna tror att hur just den dagen är för eleverna påverkar hur de svarar i enkäten. En idé för att det inte ska bli så är att i frågan skriva ”alla dagar”, men en elev uttrycker att det inte går just då för då tänker man bara att det är en dålig dag. Det föredrogs att ha en förklaring under frågan om vad sexuella trakasserier kan vara. Frågan om stress är viktig att ha med tycker eleverna, de kan vara stressade över att man är mobbad, eller har mycket att tänka på eller känna stress över gymnasievalet. Om det står ”hela skolan” på frågan om de känner sig en del av gemenskapen på skolan så förstår man att det är alla klasser på skolan. Vissa elever svarar att gemenskap

betyder att man har vänner och förhållanden, andra elever vet inte vad gemenskap betyder.

Samtliga elever i fokusgruppen uttryckte att de vill fylla i enkäten digitalt i stället för på papper. De skulle tycka att det var bra att ha bildstöd och vill ha möjlighet att få allt uppläst. De vill kunna välja bort bildstöds- och uppläsningsfunktionen. Samtliga elever föredrar Widgits framför Pictogram (skolan använder Widgits). Det var svårt för eleverna att svara på frågan om hjälp av vuxen vid ifyllandet av enkäten, och i så fall om det skulle vara någon de känner eller inte. En del elever uttryckte att det vill att det ska vara någon som de känner, exempelvis mamma och pappa. En elev uttryckte att det skulle kännas bäst om det var någon som känner eleven, men inte känner eleven så väl.

Ungefär hälften av gruppen hade uppfattningen att det var bäst om läraren gick igenom enkäten med en fråga i taget, ungefär hälften tyckte att eleverna ska svara i sin egen takt. En elev beskriver sin syn på det; *”Det tar så lång tid om läraren ska gå igenom fråga för fråga, att det känns som man inte kan något och att läraren förklarar dubbelt så mycket än vad som behövs.”*

Det går bra att ha några frågor i slutet på enkäten om hur det var att fylla i frågorna. Eleverna föredrog att ha ett samtal om enkätresultatet där någon berättar om resultatet och att det därefter följs en diskussion.

Konkreta åtgärder/rekommendationer

- Ta bort boendefrågan och frågan om stora bråk hemma.
- Viktigt att frågan om att påverka i kommunen diskuteras innan och även exemplifieras i enkäten.
- ANT frågorna bör ställas även på högstadiet.
- En förklaring/exempel på sexuella trakasserier skulle vara bra.
- Eleverna tycker att frågan om stress i skolan är viktig. Kanske ska frågan även följas upp med en öppen fråga om vad man upplever som stressande?
- Eleverna vill besvara enkäten digitalt och vill kunna välja om bildstöd och uppläsning används eller inte.

5. Avslutande kommentarer

Fokusgrupperna har gett oss ett bra kunskapsunderlag som vi kommer att ha god användning för i projektets fortsatta arbete. Det som vi tar med oss från denna fas i projektet sammanfattas nedan.

Fokusgrupper med personal:

- Enligt lärarna är en digital enkät att föredra och det är även viktigt att eleven ska kunna välja inledningsvis vilken typ av stöd man vill ha. Personalen rekommenderar Widgits och talsyntes. Eleven ska också kunna välja om hen inte vill ha någon typ av stöd alls.
- På en skola antas e-post vara ett bra sätt för att distribuera enkäten till eleverna. På den andra skolan tror personalen inte alls att det skulle fungera utan där förordas fysiska kort med inloggningsuppgifter.
- Viktigt att eleverna förstår att enkäten är anonym och att de känner sig trygga med personalen som stöttar vid genomförandet. Användandet av vuxenstöd, ”hjälp jag”/ assistenter vid genomförandet är viktigt.
- Viktigt att informera eleverna om enkäten på ett motiverande sätt.
- Enkäten måste vara uppdelad så att den inte blir för lång.
- Frågorna måste vara relevanta för eleverna och måste ställas på ett enkelt och lättförståeligt sätt. Vi har fått förslag på vilka frågor kan tas bort från enkätutkastet t ex längd- och viktfrågorna samt många konkreta förslag på hur frågorna kan formuleras om så att de passar målgruppen.
- Svartalternativen bör vara så enkla som möjligt, ja och nej svar förordas av en del. Svartalternativen bör helst vara de samma så långt det går i varje enkät-del.
- Informationsmaterial kan skickas till lärarna ett par veckor innan genomförandet. Personalen anser att det är bra om all personal kan ge alla elever samma förklaringar till orden som är med i enkäten.
- Att återkoppla resultaten från pilotenkäten till lärarna och eleverna via fysiska möten förordas från en av grupperna.

Fokusgrupper med elever:

- Eleverna vill besvara enkäten digitalt och vill kunna välja vilket stöd de kan använda i enkäten tex bildstöd och uppläsning av frågan.
- Att dela upp enkäten är bra enligt eleverna.
- Vi kan efter fokusgruppen se frågor som bör tas bort (t.ex. frågan om stora bråk hemma), läggas till (fråga om stress) och formuleras om.
- ANT frågorna kan även ställas till eleverna på högstadiet tycker eleverna både i fokusgruppen på högstadiet och på gymnasiet.
- Svartalternativen *Ofra*, *Ibland* och *Sällan* är bättre än *Ja* och *Nej* på frågorna om besvär och känslor.
- Förklaringar/exempel är bra att ha med direkt vid frågorna men vissa begrepp behöver diskuteras mer ingående i klasserna innan genomförandet t.ex. frågan att påverka i kommunen.
- Angående användandet av vuxenstöd, ”hjälp jag”/ assistenter vid genomförandet är eleverna inte helt samstämda i frågan.